

BRONIĆ (1583) *vb impf*

W inf: brón- (72), bron- (47); brón- *OrzQuin* (3), *BiałKat*, *Strum*, *Oczko*, *KochPs* (2); bron- *MurzHist* (2); brón- : bron- *Mącz* (18 : 6), *GórnTroas* (1 : 1), *OrzJan* (6 : 3), *SarnStat* (39 : 35); *w formach imp:* brón (10), broń (8); brón *OrzQuin* (2), *Strum*, *KochSob*; brón : broń *KochPs* (6 : 3); *w pozostałych formach:* bron- (67), brón- (55); bron- *MurzHist* (4), *MurzNT* (2), *KochJez* (2), *KochPhaen*, *KochProp* (2), *ZawJeft* (2); brón- *OrzQuin* (3), *Strum*, *Oczko*, *KochPieś*, *KochTarn*, *PudłFr* (3), *KochFrag* (2); bron- : brón- *Mącz* (11 : 14), *BiałKat* (2 : 1), *KochPs* (6 : 2), *GórnTroas* (6 : 5), *OrzJan* (7 : 6), *SarnStat* (19 : 14), *GosłCast* (3 : 1).

inf brónić (437). \diamond *praes* 1 sg bronię (26). \diamond 2 sg bronisz (17). \diamond 3 sg bronie (292). \diamond 1 pl bronimy (2) *BielKron*, *RejPos*, bronie(my) (2) *SarnUzn*, *WujJud*. \diamond 2 pl bronicie (11). \diamond 3 pl bronią (119). \diamond *praet* 1 sg m bronilem, -m broniał (3). \diamond 2 sg m -ś broniał (6). \diamond 3 sg m broniał (102), bronie(e)ł (2); bronie(e)ł *ActReg*; broniał : bronie(e)ł *ZapKościar* (1 : 1). *f* broniała (13), bronie(e)ła (3); broniała : bronie(e)ła *ZapKościar* (1 : 3). *n* broniało (4). \diamond 1 pl m pers bronilismy, -esmy, -smy bronili (5), jesmy bronili (1) *ForCnR E*. \diamond 3 pl m pers bronili (60), bronie(e)li *Calep* (2). *subst* broniały (3). \diamond *fut* 1 sg m brónić będę (6), będę brónić (2), będę broniał (3); brónić będę *GroicPorz*, *BielKron* (2), *SkarŻyw*; będę brónić *KrowObr*; będę broniał *BibRadz*; brónić będę : będę brónić : będę broniał *OrzList* (1 : - : 1), *SarnStat* (1 : 1 : 1). \diamond 2 sg m będziesz broniał (4) *OrzList*, *GórnTroas*, *WitosłLut*, *CzahTr*, brónić będziesz(3) *SkarŻyw*, *ArtKanc*, *OrzJan*. \diamond 3 sg m będzie broniał (13), brónić będzie (9), będzie brónić (1); będzie broniał *RejPos*, *BielSpr*, *PapRPan*, *KochPs*, *ActReg*, *GórnTroas*, *GrabowSet*, *LatHar*, *SarnStat* (2); brónić będzie *OrzRozm* (2), *BielKron*, *RejAp*, *CzechRozm*, *CzechEp*, *SkarKazSej*; będzie brónić *WróbŻółt*; będzie broniał : brónić będzie *Leop* (1 : 1), *BibRadz* (2 : 1). *f* będzie broniała (1) *Leop*, brónić będzie (1) *LatHar*. \diamond 1 pl m pers będziemy brónić (5), brónić będziemy (4); będziemy brónić *KrowObr*; brónić będziemy *LibLeg*, *OrzJan*; będziemy brónić : brónić będziemy *SarnStat* (4 : 2). \diamond 2 pl m pers brónić będziecie (1). \diamond 3 pl m pers brónić będą (3) *UstPraw*, *RejAp*, *BiałKat*, będą brónić (1) *RejPos*, będą bronili (1) *RejWiz*. \diamond *imp* 2 sg brón (59). \diamond 3 sg niech(aj) bronie (6). \diamond 2 pl brónicie (18). \diamond *con* 1 sg m bym broniał (1). \diamond 2 sg m byś broniał (5). \diamond 3 sg m broniałby, by broniał (85). *f* by broniała (10). *n* by broniało (4). \diamond 1 pl m pers bysmy bronili (3) *CzechRozm* (2), *OrzJan*, bychmy bronili (2) *RejPos*, *ModrzBaz*. \diamond 2 pl m pers byście bronili (2). \diamond 3 pl m pers by bronili (56). *subst* by broniały (4). \diamond *impers* ma być broniono (2). \diamond *praes* bronie się (1). \diamond *praet* broniono (19). \diamond *fut* będzie broniono (1). \diamond *con* by broniono (2). \diamond *part praes act* broniąc (132), broniący [cum m] (2), broniący [cum m] (1); broniąc : broniący *PapRPan* (3 : 2), broniąc : broniący *BielSpr* (4 : 1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Ochroniać, zabezpieczać, strzec; defendere Mącz, Modrz, Calag, Calep, Cn, Vulg; tueri, tutari Mącz, Modrz, Calep, Cn; propugnare, protegere, tegere Mącz, Calep, Cn; conservare Mącz, Cn; defensare Calep, Cn* (1221) : *LibLeg* 10/69; *GliczKsiąż* C8v; przypomina dobrotliwość *Bofką* / [...] iż bronie/ wybawia/ grzechy odpuszcza/ vdręczone á opuszczone w sieroctwie wlpomaga. *LubPs* ffv; *KrowObr* 162v; *Słábą* moc czárth ma/ gdi pan bronie. *RejWiz* 170 *marg*, Dd3; *Leop* 1.Reg 11/3; *Servo*, *Chowam*. *Rátuyę*/ wybawiám/ Brónię/ Dzierzę. *Mącz* 389a; *Aliquem* tegere ac tueri, Brónić. *Mącz* 442a; *Obtendo*, *Záltáwiam/zákłádam/ brónię/ zákriwam*. *Mącz* 445b, 80a, 135b, 344a, 387c,

419b (14); *HistRzym* 48; *Strum* L2; *CzechRozm* 251; pokornie nas proŝą/ żebyfmy ábo broniąc/ ábo mŝcząc fię oddaláli krzywdę od nich *ModrzBaz* 144; Pomógác et pomoc/ et bronić. Suŝcipere patrocinium. *Calag* 88a, 73b; *Opitulor* – Pomagam, bronię. *Calep* 733b; *Protego* – Nakriwam, bronię. *Calep* 865b; *Vindico* – Mŝczę fie, karzę. Wibawiam, bronię. *Calep* 1125b, 294b, 863a, 1050a, 1092a, b; *GórnTroas* 26; *SarnStat* 124 [2 r.].

bronić kogo, czego (268): *MetrKor* 31/620v, 621; przepuŝcgym myli panye a racz bronyc ŝtworzenya twego *BierRaj* 21; *LibLeg* 10/96v; *KlerWes* A; *WróbŻoŝt* S6, bb8v; ymięnia Bożego przeciw bluŝnierzom niezafawiaia/ [...] á ŝnac ieŝcze bluŝnierŝtwa bronia *SeklKat* F3, H4v, M2; *KromRozm I* L2v; *MurzHist* M2; *KromRozm III* F8; *Diar* 34 [2 r.], 88; *GliczKŝiż* K7v, K8v; *LubPs* A4, B4 *marg*, B6 *marg*, L3 *marg*, M4 (9); *GroicPorz* c, c2v; ábym [...] Kryŝtá [...] wyŝlawiaŝ/ ćci/ chwáły y kroleŝtwá iego bronil *KrowObr* 2v, 35, 38v, 42, 128, 131v (9); *RejWiz* 2; *Leop Is* 1/17, *Ier* 50/34; *UstPraw* B4; *KochZuz* A5; *LeszczRzecz* A2; *RejZwierz* 123v; Wyznawa iŝ Pan Bog bronil niewinnoŝci iego. *BibRadz Ps* 18 *arg*, *Ps* 35 *arg*, 119/154, *Thren* 3/59, *Esth* 10/9, 12 (12); Aby thedy Krol Kroleŝtwu ŝwemu pożytecznym Krolem/ broniąc Oŝtarzá ŝwiętego byŝ: trzebá mu doŝtátku/ y bogactwá *OrzRozm* Nv, E2, F, F3, F3v, G (19); *BielKron* 94, 113, 167v, 180v, 193v (13); *Patriam conservare*, Oycyzny bronić *Mqcz* 389b, 35c, 49a, 80a, 81c, lllb (10); *OrzQuin* E2v, G4v, O, Y; *SarnUzn* A2v, A3; *SienLek* 42v; *RejAp* 101; Iednák teŝ tu ieŝt ieden/ ktory ma tę ŝlawę/ iakoby miaŝ záwdy pocŝciwoŝci biaŝychgŝow bronić *GórnDworz* Vv, Gv, N, Vv [2 r.], Aa2; iuŝ owŝzem chćiwiey á ľáŝkáwiey będzie bronil tey wierney winnice ŝwey/ á owczarniey ŝwoiey *RejPos* 26v, A2v, 77v, 230; *RejPosWiecz*² 92v; *BielSat* G3v; *GrzegRóŝn* 44; *KuczbKat* 325, 380; *RejZwierz* 101; *BielSpr* 54, 64v; Iáko tedy winien ieŝt Krol I. M. náuki prawdziwey Koŝcioŝlá Powŝzechnego/ wedle przyŝięgi ŝwey bronić: ták teŝ winien przeciwnie náuki/ y te wáŝze prawdy hámowác y karác. *WujJud* 15v, A6, 5v, 16v, 20, 143 (11); *WujJudConf* 10, 240v; *BudBib* 2.*Esdr* 6/11; *MycPrz* I Bv, C4; Karz nim [*mieczem*] zŝyŝych/ dobrych miŝuy/ broń ŝirot vbogich *StryjWjaz* C3; Pan záŝ y máž żeby ŝlugi y ŝony bronili y ony opátrowáli *CzechRozm* 197, 255 [2 r.], 256; *Paprpán* B2, P4v; *KarnNap* G; ŝláŝheckiemu ŝtanowi tákie ferce dáć/ áby [...] o wŝytkie ŝię ŝtaráli/ wŝytkich gárdŝá/ pożytkow y zacnoŝci bronili. *ModrzBaz* 24v, 3, 13, 26v, 28, 132v (21); káŝda ŝektá nie tylo ŝwego vporu bronil/ ále ŝie teŝ iedna z drugá ŝrodze wáŝzi *SkarJedn* A3, A5, 182, 289, 290, 306 (10); *KochOdpr* C3, Dv; *KochPs* 16 [3 r.], 48, 104, 185; O by ná to pomnieli krolowie/ iáko tym páńŝtwá ich ŝtoia/ gdy chwáŝ Boŝká mnoŝá/ á wiáry S. Kátholickiey broniá: pilnieyŝzy by byli ku ŝtraŝy iey *Skarŝyw* 306, 80, 271, 341, 346, 392 (9); *StryjKron* 657; *CzechEp* 45, 206; *NiemObr* 171; *ArtKanc* B3v, L4, M18v; *Paprup* D3v, K2; *GrochKal* 3; Boŝe/ co bronilŝ/ wŝzelkiey niewinnoŝci/ Bądŝ pochwalon *GrabowSet* B3v, H, R4v; dla tego obrány ieŝt Hetmánem/ áby zdrowia Rzeczypoŝpolitéy bronil *OrzJan* 65, 47, 49, 50, 56, 100; *LatHar* 489, 490; *WujNT* 170; Pokoiu y przeŝpieczenŝtwá y ŝprawiedliwoŝci będzie bronil *SarnStat* 482, 124, 131, 136, 205, 438 (17); *KmitaSpit* A2; *PowodPr* 67, 73; *SkarKaz* 41a, 453b [2 r.]; *VotSz* A4v, B4v, C4, F; ŝam Bog murow bronil/ Ktory gdy chce náŝŝábfŝzey czwierzde ten vchroni. *CzahTr* H2, F4v; W. M. chwáły czći iego ŝtrzeŝeŝz, y koŝcioŝlá S. wedle ŝwey moŝnoŝci broniŝz *GoŝCast* 7; nic innego ták pilnego w krolewŝkim twoim vrędzie nie mieli/ iáko religiey bronić. *SkarKazSej* 681b, 669b, 670b, 681a, b, 682b (14); *KochPhaen* 24. *Cf Zwroty*; »strzec, bronić i zachowác«.

bronić kogo, co (111): BierRaj 17; LibLeg 11/139v; WróbŻółt Y2v; RejPs 16, 212; Bo co by im po obronie, gdyby nie mieli, co bronić mają Diar 34, 54; prosi Prorok/ aby Pan bronił a sprawował w świętym a pobożnym porządku przełożone ludu swego. LubPs E3v marg, D3, F3, G2v, H2, O6 (10); Broń Boże wierne swoje za przyczyną Máryey wltawitznie iey dufające. KrowObr 162, 12v, 41, 172v, 174; RejWiz 173; gdyfmy Zydy z łalki nálfey záledwie przy gárdlech záchowáli/ tegofmy też fkuthecznie doználi/ że ie Niebieski Bog y bronił y włáfnie iáko óciec ná wżem rátował Leop 3.Mach 7/5, Eccli 27/9, Ier 15/15; BibRadz Deut 23/14; OrzRozm T3; BielKron 425v; Defensioe miserorum odio improborum, Broniąc niewinne/ przenálliáduyąc zle. Mącz 224b; OrzQuin G3, H2; RejPos A2v, 30, 176, 314v; BiałKat 76; Krol Ie° Mił. iáko powinien ieft wierne a posłufzne poddáne miłowác y bronić; ták też powinien z drugiey strony Kácerze niewierne/ a nieposłufzne hánowác y kárác. WujJud 17; WujJudConf 213v; HistHel A; BudBib Iudith 6/2; CzechRozm 232v; BRón mię móy pánie/ od ludzi złośliwych/ Brón od potwarców fprofnych niewftydliwych KochPs 204, 5, 39, 42, 44, 49 (12); Boże [...] twoy ieftem żołnierz/ niech mię broni ręká twoiá SkarŻyw 402, 69, 100, 179, 528, 599; ReszPrz 182; PudłFr 79; ArtKanc L, T6, T12v; GórnTroas 37 [2 r.]; GrabowSet N2; KochFrag 19; ábyś wálfzá K. M. oblikiem przymiérza zábáwiony/ áni Wołófká ziemię bronił/ áni rátował Węgrów. OrzJan 74; to fámo przez się pobudziłoby wálfzę kró: M. do tego/ ábyś wálfzá kró: M. w Niemieckieý ziemi/ y fwoié/ y fwoich bronić zdrowie muśiá. OrzJan 82, 47, 97, 106; LatHar 47 [2 r.], 49, 69, 70, 73 (12); Wfzákże wymuiemy oné/ którym práwo niedopuszcza/ áby ie kościoły miály brónić/ iáko fá nocni fzkódnicy ná polu SarnStat 214, 5, 12, 193, 202, 491 (16); Wziął ná fię ciáło a wnet przez żywot pánieńki Przelzedfzy/ bronić począł narod ziemfki. WitosłLut A6v; KmitaSpit C3; PowodPr 83; SkarKaz 423a; VotSzl E4v; CzahTr H3d, Kv; SkarKazSej 688b.

bronić kogo (G a. A) (232): LibLeg 7/69v, 10/66, 11/142; WróbŻółt D5v, D6 [2 r.]; racz miłóciwie náfz miły panie y bronic y rzádzic nas RejPs 63, 16, 69, 137, 192v, 225v; SeklWyzn nlb 2v; SeklKat A3, Tv; KromRozm I A3v; MurzHist L4v; Diar 35, 87; Mocnie ich fáam bronić raczifz w przibytku twym świętym LubPs H2v, A3v, F, Gv marg, G2, G4 (25); Broń nas Boże/ dla zaflug świętego Piotrá/ świętego Páwłá/ niechay nas wfzyftkich świętych zaflug wfpomogá. KrowObr 160v, 42, 162, 167, 169, 172 (8); wfzák fá práwá co wfęc dobrych broniá/ A od złych fwowoleńftwá fnádnie ich ochroniá. RejWiz 102, 71v, 123, 157, 187; Leop A3v, Iudith 5/25, Ps 131 arg, 145 arg, Sap 12/13, 3.Mach 3/20; OrzList e3; KochZuz A2; Záchowála od nieprzyaciól/ a broniá go od tych ktorzy náń czyháli BibRadz Sap 10/12, I 43c marg, 286a marg, Ps 5/12, 101 arg, Ez 11/4 (9); OrzRozm F4, N4, S3, S3v [2 r.], V; Abowiem był záchowánia wielkiego cnotę y fprawiedliwóść miłuiąc/ iedny wfpomagáiąc a drugich broniąc BielKron 62; piśmo mowi: pod cieniem fkrzydeł twych broń nas. BielKron 465v, 15v, 99, 146, 192, 196 (21); Mącz 40d, 80b, 330c, 448b; OrzQuin Y; Prot D3; HistRzym 79v; RejPos 78v, 130v, 163v, 171, 171v (9); BiałKat 78v; GrzegŚm 60; Chcąc byfcie przednieyfzymi opiekunmi byli/ Y od wfzech krzywd ábyfcie káżdego bronili. Coby od możnieyfzego w czym był wfífniony/ By miał pewná wcieczkę do wálfzey obrony. HistLan Ev; RejZwierc 210v, 225, 244, [277]v; BielSpr 15v; WujJud B3; BudBib Eccli 4/9; MycPrz I A4; doznał Krol Sár máckiey wiáry y miłóści/ Przyrzekáiąc ich bronić/ mnożyć gránic włości. StryjWjaz B4; CzechRozm 33, 47, 182, 183v, 200v (8); KarnNap G2v; Lecz pożyteczná rzecz ieft táki ftan ludzi Rzeczypośpolitey mieć y bronić go/ częścią dla fádów

ktore we wsiách y wniektorych miálteczkách ípráwuia/ częścią teź dla służby woienney. *ModrzBaz* 100, 18v, 30, 39v, 96v, 141v; *SkarJedn* A5., 106, 129, 155, 299 *marg*; Brońcie od krzywdy vbogich/ Wyzwólcie ímutné z rąk írogich. *KochPs* 124, 3, 19, 22, 147, 169; iako was ten bronieć ma/ ktory íam piáltunki potrzebuie? *SkarŻyw* 27, 103, 131, 172, 347, 348 (8); *StryjKron* 6; *CzechEp* 91, 162, 323; *KochSz* B, Bv; *BielSen* 16; *ArtKanc* C17, G14v, K6v, K14, M11v (9); *KmitaPsal* A2v; *PapUp* G; *ZawJeft* 35; *ActReg* 105; Kthorzy od kogo krzywdę odnoízą/ tych wedle práwá broń *Phil* S4; *GórnTroas* 37; Niech y dźiś widzą/ żeś ty moy ítroź drogi/ Broń mnie od trwogi. *GrabowSet* R2v, D2 [2 r.], G2v, G4, H4, X4; *OrzJan* 66; *LatHar* 21, 54, 70, 87, 98 (9); Bezecni/ ktorzy Hęretyków brónią. *SarnStat* 150, 122, 491, 830, 918, 921 (9); Cirenicy Bogá Achorá teź profią Aby ich od much bronieć *KmitaSpit* A3v; *PowodPr* 13, 44 [2 r.], 63; Mnieś to dawać/ mnieś to odźiewać/ karmić/ bronieć/ leczyć *SkarKaz* 279a, 245b, 351b, 420b, 635a; *VotSzl* Fv; *CzahTr* D2; *GosłCast* 10, 69; Wiele íobie złości y grzechow pomagacie/ y ieden drugiego w złości chwali/ ábo kárác nie dopuści/ y bronie. *SkarKazSej* 675b, 669b, 682b [2 r.], 690a, 699a. *Cf Przysłowie*.

bronieć kogo, czego [po przeczeniu] (38): Ktorich zloczinczow Koszciol niebroni *ComCrac* 20 *marg*, 20; *SeklKat* H3, M2v; *MurzNT* 81; *Diar* 46; *UstPraw* F2; A coź z tego będzie/ gdy Krol wálzego Papieżá y Wiary iego bronieć niebędzie. *OrzRozm* F4, C2, C2v; Nam zálię písmá świętego (nád ktore nic nie máłz mocnieyízego) nie potrzebá bronieć *GrzegRóżn* F2, K3v; *Mącz* 77c; *WujJud* 43; *BudBib Bar* 5/35; Krol/ bes wielkości Sędziow y rádnych pánow/ gránieć bronieć y ludu íwego rządzic nie mogł *CzechRozm* 181, 114v, 183v, 233v, 255; *PapPan* F; íź y pokoju ták iáko przyítoi bronieć/ áni rzeczy náłzych w iednákim ítánie záchowáć/ áni żywotow náłzych od niebezpieczeńítwá y rozmaítých przygod wolnemi vczyńic/ niemożemy. *ModrzBaz* 101v, 18v; *SkarŻyw* 213, 600; *CzechEp* 7, 336; vbogiemu Szláhcicowi bárzo to źle/ gdy zwierzchny Pan nie bronie go od moznieyízego/ á bronieć go ináczey nie może ieno ták/ íźby o iego czynił krzywdę *GórnRozm* C4v, C2; *ZawJeft* 40; *GórnTroas* 27; ty áni bronieć będzieísz íwego/ co trzymałz: áni dochodzić zás tego co vtracałz *OrzJan* 57, 7; *SarnStat* 178, 182, 214, 922.

bronieć czego [= od czego, przed czym] (17): *MetrKor* 38/287; *BierEz* O3v; Swieczcy przełozeny powinny poddanym íwoim/ pokoy czinić/ krziwdi ich bronieć/ práwa ílufnie zachowáć *SeklKat* H2v, F3, N4v; W rękach cye nośic będą bronyąc káźdey trwogi *LubPs* Vv, P2, P3v; POmierność w wychowánium/ niepoílednia cnotá/ Bo tá ítrzeże y zdrowia/ y bronie kłopotá. *RejZwierz* 132v; *RejPos* 190v; Dobry czo wízech krzywdj bronie ále ínadź tácy wymárli. *RejZwierc* 101 *marg*, 211, 277v; *BudBib Bar* 5/53; *KochSob* 56; duíżę y ciáło dobrze ítrzedz/ wízego złęgo chce nas íam bronieć *ArtKanc* M11v; *KochFrag* 48.

bronieć od kogo, od czego (147): *BierRaj* 17; *LibLeg* 10/66, 11/139v, 142; ty íam miły panie Iefu broń mię od nieprijiaciól moich. *WróbŻółt* Y2v; *RejPs* 16, 62, 137, 192v, 212, 225v; *SeklWyzn nlb* 2v; *SeklKat* A3, Tv; do tego nikogoj zwierzchnościá swá cisnáć nie będziesz, ale owszem od tego bronieć. *Diar* 89, 54, 87; *GliczKsiąź* K8v; Bom ya yełt Bog [...] Wywyzííson nád wííytká zyemyá bronyąc iey od ílkodi. *LubPs* M4, B4, D3, G2, R4, S3 (7); *KrowObr* 169, 173v, 174; *Leap* *A3v, *Ier* 15/15; *LeszczRzecz* A2, A2v; *BibRadz Sap* 10/12; *OrzRozm* C2, M3; ten poíłał do Papieżá chcąc bronieć Rzymíkiego kościóła od kácerzow *BielKron* 167v, 9, 146, 180v, 193v, 195v (11); *RejAp* 101;

RejPos A2v, 30, 163v, 171v, 314v, 332v; *BiałKat* 78v; *HistLan* Ev; Krzyż dułże łtrzeże [...] Acz krzyż niema twarz lecz co ná krzyżu był/ Ten zówždy swoich od złych przygod bronił. *RejZwierc* 210v, 210v, 244; Wiefzaią drudzy ná łłabych murzech wielkie wory wełny/ á ták bronią muru od łtrzelby. *BielSpr* 64v; *WujJud* B3; Zadne go od łmierci nie wybawiái/ áni mdleyłzego od mocnieyłzego nie bronią. *BudBib Bar* 5/35; *HistHel* A; *MycPrz* I A4; Pána Bogá profzę/ áby W. mc iáko poczał/ ták y do końca raczył [...] ze wżem W. mci domem pomnázác/ á od wżego złego bronić *BudNT* a6v; *CzechRozm* 114v, 182, 183v; *KarnNap* G, G2v; trzebá rozłóżyć vrzędniki/ ktorziby y od krzywd bronili/ y mścili łię ich/ ábo ie karáli. *ModrzBaz* 109v, 18v, 39v; *SkarJedn* A5, 299, 368; Vchoway mię rąk/ pánie/ niepobożnych/ Broń mię od moich nieprzijiációl moźnych. *KochPs* 204, 49, 124, 147, 204 [2 r.]; *SkarŻyw* 100, 103, 349, 441, 528; *CzechEp* 91; *GórnRozm* C2, C4v; *BielSen* 16; *PudłFr* 79; Rácž nam pokoy łpołobić/ od Antykryftá bronić/ Pálterzu łwey trzody *ArtKanc* B3v, C17, G14v, K12, L, R16v, T5v; *ZawJeft* 40; *GrochKal* 3; *GrabowSet* D2 [2 r.], H, K4, Pv, R2v, R4v; Dał to Pan Bog ziemłkiemu chlebowi/ że od łmierci [...] broni/ zdrowie y żywot záchowywáiác *LatHar* 201, 21, 47, 54, 69, 70 (18); *SarnStat* 438, 491, 883 *marg*, 918, 921 (9); *KmitaSpit* A3v, C3; *PowodPr* 13; Miłółierne vczynki od gniewu Bożego bronią *SkarKaz* 278b, *przedm* 4, s. 245b, 420b, 635a; *VotSzl* F, Fv; *GosłCast* 10; *SkarKazSej* 688b. Cf *Przysłowia*.

bronić komu, czemu [= *przeciw komu, czemu*] (5): *RejPos* 176; nawielkiei pietzi y łtaraniu miał [Łokietek] rzec połpolita/ komu iei bronił y iako meźnie/ to iulfz wam taino nie ielt. *PaprUp* B3v; *GórnTroas* 27; Zwłázczá tu ná łwiecie/ broń złołciam łtátecznie. *GrabowSet* Sv; *CzahTr* Kv.

bronić (na)przeciw(ko) komu, czemu (23): *KromRozm I* L2v; *KromRozm III* F8; *KrowObr* 131v; teź y przodkowie náłzy baczyli Krolewłki vrząd ten iedyny być/ bronić wiáry łwiętey przeciwko przeciwnikom iey. *OrzRozm* M2, C2v, F4, G, M2; Existimationem, dignitatemque ab inimicis defendere Brónić powagi y dołtoynołci łwey przeciw nieprzyyacielóm *Mącz* IIIb, 1a; wiedziefz k temu Królá/ áby Król brónił Ołtarzá przeciwko Kácérzom *OrzQuin* E2v, G4v, H2, O, Y; *GórnDworz* Vv; *WujJud* 143; *KochPs* 85, 169; *SkarŻyw* 511; *SarnStat* 193, 1230; wiáry ł. przeciw pogáńłtwu bronili *SkarKazSej* 681b.

bronić kim, czym (48): *MurzHist* M2; [powinnołć] ta jest kaźdego chrzełcijańłkiego kroła napirwsza wołá miłego Pana Boga miedzy poddanemi swemi łławić, mnożyć, i jej kaźdą mocą bronić *Diar* 88, 35; Gdiž tu moźnołcią twą Boże bronifz myę nędźnego. *LubPs* Qv, A3v, F3, Gv *marg*, Mv *marg*, O6 (8); *KrowObr* 172; *RejWiz* 123; *Leop Ps* 131 *arg*, *Ier* 50/34; A tám iáwnie Pan łwą mocą krwie niewinney bronił *KochZuz* A5; *BibRadz I* 168c *marg*; *OrzRozm* F, C2, N4; *Mącz* 448b; áni chciemy iey [prawdy bożej] ludźmi bronić/ boć oná moźnieyłza nád włzytki ludźie. *GrzegRóżn* K3v; *KuczbKat* 325; ábyłmy [...] łkromnie włzytko przykłádem Chriłtułowym cierpieli: á łami łie krzywd łwyc nie mścili/ áni teź łami łiebie odbijaním iákim bronili *CzechRozm* 233v, 183v, 200v, 255; *ModrzBaz* 117v; *KochPs* 186; nietylko go P. Bog od głodu ołobliwą opátržnołcią łwoiá bronił: ále mu dał onego namilłzego łyná Iozephá [...] ogládac *SkarŻyw* 349; *StryjKron* 657; *ArtKanc* L, T12v; Gdzie ten ielt/ któryby cie meźną ręką brónił? *GórnTroas* 37 [2 r.]; *OrzJan* 66; broń mię (modłitwą łwięta łwoiá) od włzelkich nieprzijiácielá dułźnego náíázdow *LatHar* 72, 47, 419, 673; Poddánych Krolełtwá łwego brónić, rádá, y brónią woienną *SarnStat* 122; gránic bronić łwemi náklády łzláchtá

powinna *SarnStat* 891 *marg*, 891, 1053; Wzbudzay fię W.K.M. ku wdzięczności y więtfzey słuźbie Bożey/ ná dobre pośpolite poddanych swoich/ zá temi wielkimi dobrodzieyftwy/ ktoremi W.K.M. opátruie/ broni/ łławę v pośtronnych rozłzerza. *SkarKaz przedm* 4; *CzahTr* F4v; *SkarKazSej* 699a. Cf »prawem i lewem bronić«.

bronić przed kim, przed czym (3): chcieli [...] Wízytki ptaki od niey gonić/ Y przed złodzieymi teź bronić. *BierEz* M; *CzechEp* 162; Ześli Anioła świętego/ áby mocą Boftwá twego/ przed duźniami (przeciwniki/ bronił nas twe słuźebniki *ArtKanc* T12v.

bronić w czym (5): *BierEz* F2v; *CzechRozm* 47; Ty mię w przygodach moich bronić raczyfz. *KochPs* 44; *SkarKaz* 35lb; Tylko cię pokornie prośzę/ Niech ducha twego odnośzę. Aby mię w mey wątpliwości/ Bronił z łwey Bołki możności *CzahTr* H3v.

Przysłowia: Ni pozna kłopotá/ Kogo bróni cnotá. *PudlFr* 4.

PP. Litewscy dobrze czynią ze swego Prosa bronią od tych bezbożnych Constituty *ActReg* 166.

Zwroty: »do ostatniego tchnienia bronić [czego]«: Małz s łobą wśzędzie nośić naukę niebiefką/ iałnie ią wyznawaiąc/ i do ofatnié^o iei tchnienia broniąc *MurzHist* H3.

»bronić jak w oku źrzenice [czego]«: Broń Oyczyzny gdzie trzebá/ iák w oku źrzenice. *KlonWor* 31.

»prawem i lewem bronić [czego]«: w tym się iednak opowiadam ze y prawem y lewem bronic tego chce *ActReg* 165.

Szeregi: »chować, (i) bronić; bronić i chować« (2 : 1): To małz Koncylium nawálne Bázyleyfkie/ y wiarę iego/ ktorey Pápiefz przyfięga bronić y chować *KrowObr* 42; ofoby Duchowne y świetckie iemu poddáné/ w práwach/ w wolnościách/ w Státutách od świętych Oyców wydanych/ chować/ bronić przyftoi *SarnStat* 897, 1117.

»chować, trzymać i bronić; trzymać, chować i bronić« (1 : 1): y oné łámé y káždęgo z nich przy łwych práwiéch [...] chować/ trzymać/ y bronić chcemy. *SarnStat* 202, 12.

»bronić abo przestrzegać; przestrzegać i bronić« (1 : 1): ktorzi w Rzeczypośpolitey więcey o łwych pożytkách myśłá/ ci zacności ofoby Páńfkiey łwey ták iáko przyftoi bronić ábo przełstrzegać nie mogą [tueri non possunt *Modrz*] *ModrzBaz* 18v; przez wśzyftek wiek łwóy/ iáko brát prawdziwy/ trudnośi náłzych wśzelákich przełstrzegał/ y brónił. *KochFrag* 48.

»bronić a ratować; ratować i bronić« (1 : 1): Pan Bog łáfkáwie ząwždy broni á rátuie wiernych łwoich. *LubPs* L3 *marg*; *LatHar* 47.

»strzec, (i, a) bronić; bronić i (abo) strzec« (18 : 5): *MetrKor* 31/620v; *LibLeg* 7/69v, 10/96v; Ludzye ná thym doczełnym łwyecye/ łtárýąc łie o zboże/ prácuýá/ orzá/ áż zbozá dołtáná/ y to tego dołtawłfy/ z wyelką pilnoścyá łtrzegá a bronyá. *GliczKsiąź* C8v; Iáko Pan pilnye czuie o kościele łwoim/ łtrzegá y broniá go w nocy y we dnie. *LubPs* cc2v *marg*, aa3; Kardynały łobie vtzynił y połtánowił/ áby iego máiełtatu bronili y łtrzegli. *KrowObr* 35; *LeszczRzecz* A2; *OrzRozm* E2; Accipere patrocinium aequitatis, Podyáć łie łpráwiédliwości łtredz á oney brónić. *Mącz* 283d; *SienLek* 42v; O wśzechmogácy miły Pánie/ [...] łtrzeżyfz á broń miłóściwie nas wśzytkych od tákiego okruciełftwá *RejPos* 163v, 77v; *KuczbKat* 325; *RejZwierc* 68; życzył mu te⁸⁰ żeby go Anioł Páńfki bronił ábo łtrzegł *CzechRozm* 47; *LatHar* 69, 187, 489, 673; *SkarKaz* 35lb; Co fię Hetmánow godnych y ludzi Rycerłkich/ ktorzyby oyczyzny łtrzegli y bronili/ dotyczy *VotSzl* B4v, Fv.

»strzec, bronić i zachowywać [czego]«: pan łam/ nicz z niego [z prawa] nie wyłtępuie/ y owłzem go łtrzeże/ broni/ y w pełney mierze ono záchowuie. *GórnDworz* Hh7v.

»bronić, (a, i) szczyćić; szczyćić, (a, i) bronić« (10 : 3): racz miły panie w łaskawą opiekę przyjąłłsy nas bronic a łzczyćic nas od włłech nawałności niebełpieczeńłstwa nałłego *RejPs* 137, 16; *GliczKsiąż* K8v; Tą iest włtawitzna nálzá rzetznitzká/ kthora nas włpomaga/ nas broni/ nas łłtzyći *KrowObr* 42; Democraticus, Który tákiego łtanu broni łzczyćy y mnoży. *Mącz* 81c, 387c, 419b, 502a; Azafz nie obiecuie bronić á łzczyćić kaźdego łobie wiernego/ thák iż y włos z głowy nie łpádnie kaźdemu oprócz woley á przełżrzenia iego łwięte⁶⁰. *RejPos* 173v, 171v; *WujJudConf* 213; ielli mię łáłká twoiá bronić y łzczyćić nie bełdzie/ zginałem *LatHar* 141, 267; *SarnStat* 1053.

»bronić, szczyćić i strzec; szczyćić, bronić a strzec« (1 : 1): on nie tylko áby zábijác miáł/ ále ożywia/ łzczyći/ broni/ á pilnie łtrzeże kaźdego wiernego łobie. *RejPos* 171, 332.

»bronić a (i) zacho(wy)wác; zacho(wy)wác, (a, i) bronić« (7 : 6): *SeklKat* Tv; nas thákże wierne łwoie kthorzycymy łą wiernym á prawdziwym kołciołem iego/ bronić á od włżego złego záchowywác bełdzye raczył. *LubPs* N, R4, Z2, dd2, ee6 marg; záchoway nas mátko y Broń. *KrowObr* 176, 128; *Leop Ps* 145 arg; *BielKron* 295v; *RejPosWiecz*² 92v; áby [...] wiárá y naboženłtwo Iezufa Kryłtułá/ którés do tąd bronił y wcale záchowáł/ łprofny y plugáwy Turczyn połsieć y wyłgadzić miáł *OrzJan* 97, 66;

»bronić, zachowawác, szczyćić; zachowywác, bronić i szczyćić« (1 : 1): Tueor, Bronię/ záchowawam/ łzczyćę. *Mącz* 467d; Tęż Ziemie przerzeczone [...] bełdziemy záchowywác/ bronić/ y łczyćić *SarnStat* 1119.

»zastawić się, a bronić«: Ielli że więcz niebełdziem mieli ktoby łie za nas załtawił á bronił/ wynidziemy do łiebie [si non fuerit, qui defendat nos, egrediemur ad te] *Leop* 1.Reg 11/3.

a. *Bronić czynnie, z bronią w ręku; defendere, tueri* Modrz; *protegere, repugnare* Vulg (245) : *FalZioł* IV 1; Włtá yedzą/ yęzyk mowi/ nogi chodzą/ ręce robyą/ bronyą/ y podawáyą *KromRozm* III F7; *Leop* 2.Mach 12/27; Ty Sem baźdź naboźny iáko Kápłan. Ty Iáfet broń iáko Rycerz. Ty Chámie rob' iáko Chłop. *BielKron* 6, 251v; *LeovPrzep* G2v; *PaprPan* Dd2; *ModrzBaz* 124 [2 r.]; IPS iednáł co mogł odbił/ bronił z łwoiey łtrony/ Ale [...] iuź bárzo kilkákroć rániony. *KmitaSpit* C2.

bronić kogo, czego (169): *BierEz* Fv; yakom go ya nathen Czasz ranył (the) kyedymy zastapyl na drodze dobrowolney bronyacz zywotha Swoyego thako my bog pomosz. *ZapWar* [1528] nr 2417; *FalZioł* IV 6b, 17b; *MiechGlab* 77; *LibLeg* 7/9, 11/158; *LubPs* Z4, bb6v marg; *GroicPorz* e2; *UstPraw* D3, D4 [2 r.], I3v; Mogłby tu łtan Rycerłki [...] s tey máłey niewiałtki/ łercá łobie dodać. Ktora broniąc oyczyzny/ gárdłto łwe ważyłá *RejZwierz* 44, 34v, 69, 120; z dworu ná woyny zieżdźaią/ hufy wodzą/ zamku dobywaią/ á Korony Polłkiey bronią *OrzRozm* R2, F3v [2 r.], G4v, S4v; páłny Mácadońłkie/ broniąc pocźciwołci łwey/ pobily połłty Perłkie bárzo męźne. *BielKron* 116v; Thego Wárádyniá powiádaią ná then, czás męźnie broniono/ áź przez mocną łtrzelbę był wzięt. *BielKron* 306; my Polacy dla miłółci Krzełłcijáńłkiey broniąc wlałnych gránc s pogány czyniemy *BielKron* 410, 23, 27, 57, 59, 178v (39), *KwiatKsiąż* N2v; Capitis et famae certamen habere cum altero, Czći á sławy łwey bronić/ álbo/ ręką poprawowác *Mącz* 37e, 330c; *RejAp* 82v, 136, 137v, 163, Ff2; *GórnDworz* Y6, Aa8v; *RejPos* 164; *BiałKat* d4v [2 r.]; *BielSat* N3 [2 r.]; ia [żołnierz] o cudzym chlebie Bronię y łiebie y łiebie. *RejZwierz* [233]v; *BielSpr* 10v, 14, 17, 18v, 22v (7); *BiałKaz* H4; *StryjWjaz*

Av; *CzechRozm* 245v, 254v; Nie był fkapý do mieczá broniący wolności *PaprPan* Ee, C4v, E2v, G3v, G4v, H2 (13); niezliczone fą przykłády bárzo zacnych mężow [...] ktorzi Rzeczpóspolitą y domá rządźili/ y po ftronách iey bronili. *ModrzBaz* 130v, 14v, 20, 31, 62, 104 (21); lecz ludu bronić mużę twego/ Dokąd mi šíł/ y gárdłá bedzie sítawác mego *StryjKron* 522, 360, 657, 712, 772; *CzechEp* 47; *KochJez* Bv; *BielSjem* 39 [2 r.]; *KochTarn* 77; *KochProp* 8; *Phil* M2; *OrzJan* 45, 58, 110; Ná guzy niłkim nie gonię/ Lecż kto chce bić fkory bronię *RybGęśli* B2v, B3; *SarnStat* 620, 679, 1051; *KmitaSpit* A4; A gdy ludźie wyginą kto ma muru bronić/ Armatá by nawiętřza fámá iuż vchronić. *Strudná* ma *CzahTr* H2; *SkarKazSej* 668b, 685a; *KlonWor* 24. Cf *Zwroty*.

bronić kogo, co (4): *OrzRozm* Q4v; Nie brońcie mię/ obronić mię Oćiec niebieski. *BielKron* 464v; Brónił mię od Zołdatów/ gdy mię zabić chćieli *PudłFr* 79; *OrzJan* 98.

bronić kogo, co a. kogo czego (47): *FalZioł* IV 6c; *RejRozpr* F4v; Sługá wřzelákiego řtanu gdy kogo rání broniąc páná řwego/ tákowemu řludze ten co go ranią y iego przyiáciele zá złe mieć niemogá *UstPraw* C4v; *BibRadz Ioann* 7 arg; Wřsymirus wřziął krolewřki okręť áczkolwiek go dobrze broniono *BielKron* 339v, 106v, 250, 301, 311v, 314v (14); oręza ná Ráyťary dobywayćie/ Pátroná brónie *OrzQuin* A3v; od wilkow go bronili/ á broniąc krwie řwoiey przelać dla niego nielitowáli *LeovPrzep* G2v; *RejAp* CC2v; *BielSat* G2v, G3v; *RejZwierc* 98v; *StryjWjaz* C2v; *CzechRozm* 234, 244v, 245v [4 r.]; *PaprPan* B3, V3, Hh2; *ModrzBaz* 116; *SkarŻyw* 189; *StryjKron* 712; pocżął Piotr Páná mřcić/ Máłchowi vcho vćiął/ chcąc go mocnie bronić. *ArtKanc* D12; *Calep* 1082b; Iż mężobóycá zprzygody álbo máiętności álbo řwych poddánych broniąc/ iefli popełni mężobóyřtwo/ [...] řto y dwádzieřciá grzywien pólpolitych zá zábitego będzie powinien zápłáć. *SarnStat* 934, 611, 646, 647; *CzahTr* H2. Cf »mieczer i ogniem bronić«; »bronić mocą«.

bronić kogo, czego [po przeczeniu] (11): *OpecŻyw* 99; [*Król Ferdynand*] puřcił řie wodá do Peřztu wřziął ij łácnó/ bo go nikt niebronil. *BielKron* 311v, 265, 328 [2 r.]; *CzechRozm* 245, 245v; ták nam brón nářzę z gářřci práwie wydźierář/ ábyřmy gárdł řwoich nie bronili. *OrzJan* 29, 20, 34. Cf »gardłá bronić«.

bronić czego [= od czego] od kogo [= kogo] (3): ná fkále przy řyniech obieřzonych legáłá/ broniąc ptákw od nich we dne y w nocy. *BielKron* 73. Cf »gwałtu gwałtem bronić«.

bronić od kogo, od czego (32): *BierEz* Fv; *LibLeg* 7/9; *GliczKřiqż* K8; *UstPraw* D3; dáleko známienitřzy řá ći ludźie/ ktorzy w pokoju ludźie záchowywaia/ á niřli ći ktorzy ie od nieprzyiácielá bronią *OrzRozm* Q4v, S4v; áby oni [*Krzyřacy*] máiać pokoy dobry domá ze wřzyťkich řtron od pogan bronili Křeřćijan *BielKron* 415v, 131v, 222v, 250, 311v, 415v; *Mącz* 60b; *LeovPrzep* G2v; drudzy thákże ná calu bywáli po obu řtron broniąc od nieprzyiácielá ze wřzech řtron *BielSpr* 17, 23; *BialKaz* H4; *CzechRozm* 245; *ModrzBaz* 14v, 25, 47v, 110v, 127v (7); *SkarJedn* 206; *SkarŻyw* 403; *PudłFr* 79; *SarnStat* 130, 1051; *SkarKazSej* 685a. Cf »w polu bronić«.

bronić przeciw(ko) czemu (2): iáko ich nie było sto/ áby przeciwo mocy/ á gwałthowi Sinorirowemu oney bronić mogli. *GórnDworz* Y6; *ModrzBaz* 125v.

bronić kim, czym (39): *FalZioł* IV 17b; *GroicPorz* e2; *Leop 1.Mach* 3/3; *UstPraw* D3; *OrzRozm* F3v [2 r.], G4v; Lud pólpolity/ iáko rzemieřnicy/ niewiáľty/ włazřzy ná mury mieyřkie bronili kámieřmi do kilká dni. *BielKron* 251v, 301; *RejAp* 82v, 136; Miecz y Cnotá/ Więťza iefť v Polaków niř tá

łkrzyniá złotá. A tym brónić Oyczyzny łwéy będą chutliwie *BiałKat* d4v, d4v; *BielSpr* 70v; *StryjWjaz* C2v; *CzechRozm* 245v; Bronią włzytkich Krześcian łzábłami łstremi. *PaprPan* V3; *ModrzBaz* 62, 109, 125v; oyczyzny y rzeczypołpolitey ćiáły łwemi y krwią bronili *SkarŻyw* A3v; Zamku mężnie ták z błánkow/ iáko częłtymi wycieczkámí broniono *StryjKron* 712, 350; *KochTarn* 77; *OrzJan* 34, 58, 98, 110; *RybGęśli* 33; *SarnStat* 610, 933. Cf *Zwroty*.

Zwroty: »gardła bronić« [szyk zmienny] (5): *ZapWar* 1550 nr 2674; *ComCrac* 16v; *BielSpr* 76; ták nam brón nálżę z gárści práwie wydźierałz/ ábyłmy gardł fwoich nie bronili. *OrzJan* 29; przerzeczony Piotr nie gárdłá łwego broniąc/ ále młcząc łie krzywdy [...] bywa vznawan o rány Máćieiowi zádáné. *SarnStat* 620.

»bronić do gardła [czego]« = *do śmierci*: nieułtráłzony Ten ma bydź co iéy [niewinności] bronil/ łnadź do gárdłá łwego. *GosłCast* 71.

»bronią bronić [czego]«: nie młimaycie by przodkowie náłzy, połpolitego dobra bronią bronili *BielŻyw* 126.

»gwałtu gwałtem bronić [od kogo = kogo]« (2): częłtokróć przydáie łie/ że mężobóycá z przygody zábiiájący nie iéł winien mężobóystwa: co łie przygadza/ gdy od łiebie kto gwałtu gwałtem bróni. *SarnStat* 610 [*idem*] 953.

»mieczem bronić« [szyk zmienny] (11): iáko Rycerz waleczny/ pokoiu połpolitego mieczem bronil/ thák Prokurator dowćipem łwoim łpráwiedliwóć mnoży *GroicPorz* e2; *Leop* 1.*Mach* 3/3; *OrzRozm* F3v [2 r.]; *BiałKat* d4v; *ModrzBaz* 109; *StryjKron* 350; mieczem głowy brónić trzebá. *OrzJan* 58, 98, 110; *RybGęśli* B3.

»mieczem i ogniem bronić«: náuk Dijabelłkich vtą y náłłáduią/ nákoniec ich mietzem y ogniem bronią. *KrowObr* 40v.

»bronić mocą [kogo, czego a. kogo, co]« [szyk zmienny] (2): *LibLeg* 6/55; Gálileyczykowie zebrałwzy łie/ bronili go [*Jezusa*] mocą *BielKron* 464v.

»mocą, juź mieczem, juź teź i ogniem bronić [czego]«: oney iey chyłtrości/ onych námw/ y zwirchnóći pokrytey/ iuź mocą/ iuź mieczem/ iuź theź y ogniem bronili *RejAp* 112v.

»mocą a okrucieństwem bronić [czego]«: tegoź łwego wymyłłonego czyłczv/ [...] áż do przelania krwie chrzełcijáńłkiei/ łwoią mocą/ a okrcwieństwem/ bronią. *SeklWyzn* Gv.

»mocą a srogością bronić [czego]«: Gdyź iáko łwi niczym inłzym iedno mocą á łrogością bronią łekty łwoiey *RejAp* 82v.

»w polu bronić [czego od kogo]«: Hetmánow iéł vrząd/ áby oyczyzny od nieprzyiáćielá w polu bronili *ModrzBaz* 30v.

b. *Bronić w sądzie, polemice (słowem lub pismem); patrocinari Mącz, Calep, Cn (143)* : Purgo, Cziłścię/ chędożę/ omietam. *Metaph.* Omawiam/ wymawiam/ brónię. *Mącz* 332a, 2a.

bronić kogo, czego (90): trzymayą y tego bronyą yzby panną byla wgrzechu pocąthá *PatKaz* I 13; Tedy łie z przygodi trafił Demółtenes, á tak oney niewiáłty broniąc rzecz od niey mowił *BielŻyw* 60; *MetrKor* 59/77; *SeklKat* I4, M2; *RejKup* dd2; *KromRozm* I H4v, L4v, M3v; *MurzHist* C4, M4v; *KromRozm* II o3v [2 r.], q, q4v; *GroicPorz* e3, v3v; [*Euzebius*] kácerłtwá Arryanowego/ ná Niceńłkim Koncylium bronil *KrowObr* 20v; Otho małz przed otzymá náukę Papieźá Rzymłkiego Antykrýfá/

kthorey náuki iego/ vtzy y broní Bífkup Krákowfki flugá iego. *KrowObr* 51, *kt*, D, 235; *OrzList* e3v; *OrzRozm* Q2; *BielKron* 204; A iednák ná drugich mieyfcách broní [*Kalwin*] iedne⁸⁰ Bogá Iftnósci we trzech Perfonách *GrzegRóżn* I2; [*uczqcy się*] iuz iakoby vczeni ludzie dyfputuią y fwych sentency á mniemań nadert [!] broníc hcą *KwiatKsiqz* L3; *Mqcz* 16b, 36c, 316c; *Prot* D3v; *SienLek* Vv; *RejAp* 118v; *GórnDworz* V2, V2v; *GrzegŚm* 61; *RejZwierc* 90v; *WujJud* 21, 52v [2 r.] Mm 5; *CzechRozm* 65, 69, 102v, 157 *marg*, 242v, **; iefliże fędzia/ od ktorego ápellowano/ wyroku fwego ktory vczynił przed fędzią do ktorego ápellowano/ broníc ma ábo nie? *ModrzBaz* 89v, 95, 99, 131v; *SkarJedn* 252, 264 *marg*, 282; Wierzę temu/ iż ieflibym kędy fłowkiem ktorym ofobę I. M. nie z hcęci/ ále z nieobaczenia/ iáko proftak głupi á nie Logik obráził: broniąc prawdy: [...] że mi to I. M. condonuje *CzechEp* [416], 46, 102, 182, 219, 247 (11); *NiemObr* 26, 143; *ZapKościar* 49; *PapUp* B2; Patrocínor – Bronie czyei fprawi y przinieí ftoie. *Calep* 763b, 1083b; *GrabowSet* Bv; Chriřtus zá nabożną niewiáftę odpowíada/ y vczynku iey broní/ y chwali ią. *WujNT* 179, *przedm* 11,12, s. 43, 186, 510, 699, *Act* 25 *arg*; Prokuratorá máią dżiř zá fłufznęgo, nie ták dla tego że broní kauzy dobrze, ále że zábieżec vmię y przyřiedze, y appelláciiey *SarnStat* 1280, 1164, 1279; *SkarKaz* 386a. Cf *broníc częgo z częgo*; *Szeregi*.

broníc kogo, co (14): Rzecz ták od powodney ftrony iáko odporney przyiętą/ [...] broníc będe *GroicPorz* e3v; *OrzRozm* P4 [2 r.]; W ktorym rodzaui fzyrokiey wymowy/ wiele ich z Rzymfkich młodziencykow byío/ ktorzy wielkiey chwały dořtąpili/ albo ofkárzywaiąc winne/ albo broniąc niewinne *KwiatKsiqz* Iv; *ModrzBaz* 95; *ReszPrz* 67; *ReszHoz* 121; *GrabowSet* D4v; *SarnStat* 685, 1249, 1252, 1256; *SkarKaz* 423a. Cf »broníc i oczyřciác«.

broníc kogo [*G a. A*] (32): *KrowObr* 143v; *BielKron* 216; by ich też y Scotus ze wfzytkimi Sofiřtami bronili/ tedy oni záwřze muřą přeć fię Syná Bożęgo prawdziwego *GrzegRóżn* B2v, I2, I3; *Mqcz* 283d; *ModrzBaz* 55, 95 [2 r.]; *CzechEp* 121, 169, 177, 278, 295, 343; [*Křiadz Kanonik*] w fwym piřaniu/ Papieřá fwęgo broní *NiemObr* 151, 64; *PapUp* I; *WujNT* *Ioann* 7 *arg*, 9 *arg*; *SarnStat* 391, 688, 1250, 1253, 1254 (9). Cf »broníc, omawiac«.

broníc kogo, częgo [*po przęczeniu*] (3): *OrzList* e2v; *GrzegŚm* 67; Abyř fię y ty nie myřił/ á z żydmi weřpolek obrzeřki niebronil *CzechRozm* 74.

broníc od kogo, od częgo (10): Bo tymi fłowy nie co inřzego pokázował Chriřtus Pan/ iedno folę fwoię přećiw nowym á iefzcze mocą zwierzchu nie przyoblecżonym vczniom fwym: broniąc ich tym podobieńftwem od přećiwnikow ich *CzechEp* 169; [*przerzęczoney A. obowięzuje się*] od wfzelkiego wfzyřtkich ofób ftanu y pći prawnęgo przenágábania przerzęczoneé flugi kořcielne ninieyřze y ktorzy zá czáfem będa/ broníc *SarnStat* 1252, 685, 1249, 1250, 1253, 1254, 1256; Nie zgánił P. IEZVS Mágáleny/ [...] ále iey od fzęmránia Iudařzowego bronil. *SkarKaz* 386a. Cf »broníc i oczyřciác«.

broníc częgo z częgo (1): Wřfyřtcy kácęrze ná to fye wydawáya/ áby z yednegoř piřmá S. fáłřfywych á omylnych dum fwych bronili. *KromRozm* I M2v.

broníc (na)pręciwko komu (11): *KromRozm* I H4v; A iefli ty niebędziefz přećiwko thym Sákrámentarżom wfzetęcznym bronil Sbiřká Bífkupá/ przodká twęgo: będe ia obcy *OrzList* e2v, e3v; ktory Kořciól iáko přećiwko kácęřtwu bronil/ y broní ták w Polřce iáko y w Niemcech dżiř Kromer: á to tu widżicie/ á to thu maćie Rozmowy Mnichá z Dworzáninem po polřku y po

łacinie *OrzRozm* P4, Q2; *WujJud* 52v, Mm5; Tąką tedy Philosophią Apoštoł potępia/ która wiare Chrześcijańską wywrocić vsiłuie: á nie tę która iey náprzećiw mędrkom tego swiátá broni. *WujNT* 699, *przedm* 11, s. 186.

bronić czym (32): *SeklKat* I4; *RejKup* dd2; A íam przećiw Nowokrzczęńcom/ krztu máłych dzyatek/ ktorego oni zábranyáya/ íz onim w pímye nyemáíz/ zwyczáyem tylko á wítawá kołcyoła broni. *KromRozm I* H4v, L4v; *KromRozm II* q; ktorey [*nauki fałszywej*] odpowiedziá swoiá broni Iędrzey Biłkup Krákowłki. *KrowObr* D, kt; *BielKron* 216; Armis eloquentiae causas tueri, Wymowá rzeczi bronić. *Mqcz* 16b, 283d; *RejAp* 118v; *RejPos* [340]; *WujJud* 21; Tákże Pijánicá y inłzy tym podobny/ káždyby íwych złych ípraw przyrodzenim/ y bełtyámi/ bronić mogł. *CzechRozm* 242v, 102v; *ModrzBaz* 55, 99; *SkarJedn* 264 *marg*; Niechże tedy przeštáná xięża Papięscy tymi przykłády mordow íwych tyrańłkich bronić *CzechEp* 52, 46, 169, 252; ktorá [*katolická prawdę*] ták wiele [...] Doktorow/ bronić píániem/ íłowem/ y wszelákim ípořobem/ z łálki Bożey nie przeštawiaá. *ReszPrz* 67; Ian Zborowłty [!] Káłztelan Gnieznienłki Prziwileiem Alexandra Krola/ bronić chciál ípotwarzonich braciei *PaprUp* I. *Cf Zwroty*; »bronić a podpierać«; »pokrywáć a bronić«.

Zwroty: »pismem (apostolskim, ewanjelijey, swiętym) bronić« (5): Cerdo też [...] nye ítárym zakonem/ ktory zárzucał/ ále Ewányeliey pímmem błędwów swoich bronił *KromRozm II* o3v, o3v; wćiwego małżeńłtwá ták dłuęo pímmem swiętym bronili/ álz náořtátek Łáćinnicy wítali *KrowObr* 235, 143v; *CzechEp* 121.

»słowem bożym bronić« (2): *GrzegŚm* 67; przeto za to mieli przodkowie náłzi [...] tákí ítan wítawić/ ktoryby napilnieyłze ítáránie miał/ iákoby [...] wiáry prawdziwey słowem Bożym iáko mieczem bronił *ModrzBaz* 131v.

»w sprawiedliwosci [= w sądzie] bronić [czego = przed czym]«: Też ná vrząd Rádźiecki przynależy/ [...] śierot y wdow wćińnienia w íprawiedliwóći bronić *GroicPorz* b4.

Szeregi: »bronić i dowodzić; dowieść i bronić« (1 : 1): w ktorých [*księęach*] broni y dowodzi Bogá fyná Boże⁸⁰ ípolińłnego y przedwiećznego *CzechEp* 177, 219.

»bronić i oczyścić«: Bo do Ewángeliey píńáney muśi być żywy Ewángeliřtá/ ktoryby iá opowiedáł/ y wykłádał/ y od błędwów y potwarzy fałřerzow bronił y oczyřciał. *SkarKazSej* 698a.

»bronić, omawiać; omawiać i bronić« (2 : 1): Patrocinari causae alicuius, Bronić/ Omawiać kogo. *Mqcz* 283d, 330a; A więęze ich ielřcže śmie kto omawiać y bronić/ żeby Antychriřtámi/ przećiwnikámi Chriřtuřłowymi/ nie byli? *CzechEp* 333.

»bronić i (a) podpierać« (2): A choćby też nalepiey rozumieli: tedy tego będą fáłecznemi á obłudnemi wywody bronić á podpierać/ iáko naiáńnieyřzey prawdy. *RejPos* [340]; *SkarJedn* 296.

»pokrywáć a bronić«: mieyřcem tym s tey Ewányeliey swiętey niemierność íwá pokriwáć á bronić iey zwykli *RejPosWstaw* 44.

»bronić i przystřegać«: Cognitor, Uznáwáć/ yednacž/ Też ten ktory rzeczy cziyey ná íądzie broni y przířtręęa *Mqcz* 251a.

»bronić i zastawiać się«: Sam Atánázyus [...] vpornie vchwały Niceńłkiego fynodu bronił/ y oń fię záłřtawiał *NiemObr* 128.

Połączenia szeregowie w formułach prawniczych (12): A kto by takowého Mytniká łczyć/ álbo brónić/ y záltępować chćiał/ tedy pozwány o to do którégokolwiek łądu álbo vrzędu/ powinien łtanać y odpowiedać *peremptorie SarnStat* 391 [*idem*] 402; dawłzy mu wwiązanie y łpokoyne dźierzenie/ ma y będzie powinien oného bronić y wyłwobodzić [*tueri et defendere et eliberare JanStat* 449] *SarnStat* 1255; tedy ná piérwłzym roku łtać będzie álbo będą powinni/ y ná tymże bronić/ záltępic/ wyłwobodzić/ y dobrá przerzeczone vłpokoic od włzytkich ołób [*tueri, evincere, eliberare, bonaque praefata pacificare ab omnibus personis JanStat* 450] *SarnStat* 1256; Y będzie powinien rzeczony N. przerzeczonego N. względem przerzeczonych rzeczy bronić/ łczyć/ wyłwobodzić [*tueri, defendere et eliberare JanStat* 449] *SarnStat* 1256, 685, 1249, 1250, 1252, 1253, 1254, 1256.

c. *Stanowić ochronę (w odniesieniu do przedmiotów martwych); arcere Modrz (24) :* *FalZioł* V 43v; *BielKron* 314v; mieyłce ná to wybieraią przy Rzece álbo dobrej wodzie gdzieby s łtrony wodá álbo błoto/ álbo iáka gorá bronilá *BielSpr* 54.

bronić kogo, czego (7): FalZioł V 16; *GlabGad* F3; Kiedy Pompeius dobywał Ieruzálem/ wielkie/ przykre/ á głęboke doły/ y mury mocne miałta bronilý *BielKron* 265; *Strum* Nv; *KochPieś* 40; *Phil* C; [*plot*] roléy bróni iáko y miedzá. *SarnStat* 677.

bronić kogo, co (5): GlabGad H6v; mnie trzebá domu ktoryby mię tak od goracá/ iáko y od zimná bronil *OrzRozm* Dv; *BielSpr* 32v, 36v; takowé łą [*miasta*]/ że niektóre z nich łámo połozienie mieyłca bróni *OrzJan* 80.

bronić kogo [G a. A] (3): cobyłmy zá sławy dołtali by nas mury miały bronić/ á nie my murow *BielKron* 249v; Drugi Ordynek gránowity o czterech czołách/ ná to pozyteczny ielt [...] gdzie cie mieyłce nie broni z ładney łtrony *BielSpr* 32v, 41.

bronić czego [= od czego] do czego [= czego] (1): Kániáfta czapká [...] która promieniow słonecznych do twarzy broni *Mqcz* 43a.

bronić od kogo, od czego (12): Trzecia błonka ołtatnia/ ta ielt ktora bez ładnego połrzodku dzieciátka obwiya/ á broni od dzieczęczego moczu/ y inłzych wilkołci *FalZioł* V 16, IV 16b, 52a, 54b, V 16; *GlabGad* F3, H6v; *OrzRozm* Dv; *BielSpr* 41; *Strum* N; łzáty dla potrzeby łą wynálezione/ żeby od zimná y od goracá bronilý *ModrzBaz* 50; gołpódárłkiéy głowy Od goracého łátá Bróni łift *KochPieś* 40.

α. *Chronić przed chorobami, dolegliwościami (w odniesieniu do środków leczniczych) (84) :* krziżmo nołzone od człowieka cirpiączego niemocz przerzeczoną/ broni barzo mocno. *FalZioł* V 76, V 73.

bronić od czego (24): [oliwa] Broni od wziębienia *FalZioł* III 22c; *Purpura* broni od truciny *FalZioł* IV 38c; Takiełz theż *Citwar* w vłciech trzymany á małtikowany/ broni od Morowego powietrza. *FalZioł* V 73, I 2c, 110d, 124b, II 3d, 7c (14); *GlabGad* I7; *SienLek* 157. *Cf* *bronić czego od czego; co od czego; kogo (G a. A) od czego.*

bronić czego od czego (4): Też łok ćwikłany z rołchodnikiem broni ciála od cziniienia wrzedzienicz *FalZioł* I 20a; ten proch broni łercza i krwi od nakażenia. *FalZioł* V 70, V 62v, 63.

bronić co od czego (1): [lawendowa wodka] mocż broni od załtanowienia y gryzenia iego odeymuie *FalZioł* II 7c.

bronić kogo (*G a. A*) *od czego* (3): DEbową wodkłę gdy ią ktho pije rano czału morowego powietrza/ broni człowieka od iadowitwego powietrza *FalZioł* II 6a, I 106a, II 10d.

bronić czego [= *od czego*] (57): Też pianstwa broni fok zmiodem przalnym. *FalZioł* I 1d; Tenże popioł potu broni. *FalZioł* IV 6a; Też piołyńkowe wino z łkorkami Citrinowemi/ broni złey woniey z vft *FalZioł* V 81; Naprzod Koral czyrwony na proch łtarty/ á z wodą albo z wodką babczaną na nocz pity/ znakomicie broni vłikania we łpaniu. *FalZioł* V 85, I 7a, 135d, II 4d, III 10a, 37d (53); *GlabGad* 17; [sól] broni lipkości/ ktora łye czyni z załiębienia *SienLek* V4, V3v. Cf *bronić od kogo* [= *kogo*], *czego* [= *od czego*].

bronić od kogo [= *kogo*], *czego* [= *od czego*] (1): Takież też dzieciom małym Piwonija: na łzije w chufłcze/ albo tak zawiełzony korzeń iżby łe ciała dotykał, broni od nich tey [św. *Walantego*] niemoczy *FalZioł* V 76.

bronić przeciw czemu (1): [*olej z żołędzia*] brony przeciw tym rzeczám ktoreby miały łubtelność ciała vrazić. *FalZioł* V 35.

2. *Zakazywać, wzbraniać, utrudniać, sprzeciwiać się; prohibere* *Mącz, Modrz, Calep, Vulg, PolAnt, Cn; vetare* *Modrz, Calep, Cn; arcere* *Mącz, Modrz, Cn; denegare* *Modrz, Cn; inhibere, perimere* *Mącz; coercere, cohibere* *Calep; contradicere, repugnare* *Vulg; impedire, negare, obstare* *Cn* (362) : Nyechay Crol ye⁸⁰ M. pan thwoy thegomy brony, yam thełz gothow bronycz *LibLeg* 7/33v; *LibMal* 1544/86; *KrowObr* 199v; *UstPraw* F3; Arcere et Submovere, Brónić y odwodzić. *Mącz* 235a, 151d; *ModrzBaz* 20v; *Calep* 211b, 213a, 1118b; Bronić chcę/ niedopułczę/ zbroynym łe zálławię *GórnTroas* 47, 51.

bronić czego (174): *BierEz* A2v, E4v, I3v, O4; *ForCnR* E; *HistJóz* B4v; *BielŻyw* 98, 100, 105, 170; *GlabGad* A2v; *ZapWar* 1536 nr 2492 [2 r.]; Pogranycznim starołtam Krol ye⁸⁰ m zawzdj rołkazvye y yełcze podrugie rołkaze abi na granyczach Złodziestwa bronily *LibLeg* 11/50, 7/33v, 69, 11/170; *SeklWyzn* d2v; *RejJóz* H8; *KromRozm I* E3; *MurzNT*, 176 marg; *GliczKsiąż* Dv; *LubPs* P; *KrowObr* 11v, 199v [4 r.], 207v, 221, 235 (15); *Leop Num* 22 arg, *Mar* 9/31; *OrzList* e4; *UstPraw* A3 [2 r.], B, F3, F3v; *BibRadz Num* 30/9, 13, *Deut* 2 arg; chcą áby było z miedzi łrebro/ á s łrebrá złoto/ częgo ich náturá broni *BielKron* 26; vłławili ten obyczay w Rzymie/ áby pániom wolno chodźić we złocie/ áxámicie/ w purpurze/ w páwłoce/ częgo przed tym broniono. *BielKron* 110; Lántfráw [!] rádźił vderzyć ná Cełárzá/ ále te⁸⁰ drudzy bronili *BielKron* 227; Potym łzli do Krolowey łtarłzy prołżąc/ áby Iezulá dáłá poimáć/ boć lud zwodzi ná łwą łtronę/ y broni połłufzełłtwá Pánom Rzymłkim. *BielKron* 464v, 16v, 65v, 126v, 212, 229 (40); *Mącz* 103a, 432c; *SienLek* 124v; *RejAp* 120, 147v; *GórnDworz* N4v, Aa8, Bb8v, Kk4; *RejPos* 277v; *RejZwierc* 225v; łwoie Miecze ná łię obracamy/ márnne á niepoboźnie ludźi o Wiáre vtráćaiąc/ opułciwłzy łwięte píłmo/ kthore broni gwałthu káźdego y krwi rołłania człowieczey *BielSpr* 61, 7, 32v; *WujJud* 92, 198; *WujJudConf* 212; *BudBib Num* 30/5[6], 1. *Mach* 12/36; *BiałKaz* Mv; *CzechRozm* 77, 96, 199v, 242v; *Paprpán* E3, K2, Ff3v; *ModrzBaz* 34v, 48v; *Oczko* 19; *SkarJedn* 254; bronilá tego áby ładne plugáwe łłowo z vłł pánielłkich nie wyłżłó. *SkarŻyw* 142, 318, 325, 516, 517, 573, 581; *StryjKron* 572, 602; *CzechEp* 38; *NiemObr* 20; *ZapKóścier* [49²], 82v [2 r.]; *BielSjem* 11; *KmitaPsal* A3; *KochProp* 11; *Paprup* E; *GórnTroas* 6, 19, 39, 51; *LatHar* 326; Závłze Pan Bog ma dobre w połrzedku złych: ktorzy bronia exekucyey praw niełpráwiedliwych przeciw iemu y ludowi iego. *WujNT* 337, *Act* 10/47; Polacy do

klasztorów Królestwa Polkiego mają być przyjmowani: wyjąwszy zęby tego Niemieckiego Przywileje broniły. *SarnStat* 206, 136, 214, 246, 386, 437 (13); *ZapMaz II G* 97/89v, 90; *PowodPr* 39; Pierwsze połufszęństwo niebieskiemu oddałem: a jeśli by tego bronił cielesny oćiec niedbać oń mamy. *SkarKaz* 43b; [niechaj by hetman polny] pokoju pośpolitego przestrzegał/ fowolenstwo vkráinne karał/ hánował/ rządu/ zgody/ y dobrej íprawy między żołnierzmi przestrzegał y pilnował/ drapieństwá y gwałtow furowie bronił/ y o nie frodze karał *VotSzl* E3v, E4; *CiekPotr* 28; *SkarKazSej* 700b. Cf *Zwroty, Szeregi*.

bronić co (5): A czo się thicze wspólnego piwa, tho się czeladzi niema bronicz po czas *ListRzeż; Diar* 71; A Bog [...] niech rośprośły wślytkie Kroleństwá/ y lud któryby ściągnał rękę fwoię/ áby bronił y káził [ut repugnet et dissipet] dom Boży ten kthory ieft w Ieruzálem. *Leop* 1.*Esdr* 6/12; *Oczko* 32; *SkarKaz* 352b.

bronić kogo, czego [po przeczeniu] (76): A thak bandzie zandal aby thego pan Markrabya, czo yesth stharadawna náffe bronycz nyekazal. *LibLeg* 7/69v, 6/157, 157v, 10/65; *RejPs* 128v; *KromRozm I* B2; *MurzHist* V2; *KromRozm III* H6v; *Diar* 74; *BielKom* C2v; Krwie powiedałz niebronicie / á znáku krwie kielichá tzemu bronicie? *KrowObr* 199v, 11v, 126v, 199v, 222v; *UstPraw* I; *BibRadz Gen* 23/6, *Num* 30/15, *Deut* 28/31; dekret vczynili na kápłany áby [...] w rowne świętá robot niebronili *BielKron* 201, 198, 221, 374v, 411; *Prot* C2; *SarnUzn* Ev; *SienLek* Vv; *GórnDworz* M4, Kk2; *RejPos* 297; *HistLan* B; *RejZwierc* 71; *WujJud* 75v [2 r.], 114, Nn; *CzechRozm* 78v; *ModrzBaz* 11; *SkarJedn* 263; [gospodarz domu nierządneho] żadnemu iey [panny] nie bronił. *SkarŻyw* 445, 14, 308, 336; *ZapKościer* 9, 22v, 47v; Przeciwno tym którzy przy Maximilianie postępku nie bronieł *ActReg* 5v, 20, 118; *GostGosp* 34; *GórnTroas* 25; Duch ś. dowcipu ludzkiego nie broni. *WujNT* 193 *marg*, 80 [2 r.], Yyyyy2, Yyyyy2v; Król nie ma bronić rozgraniczenia od fwyh imion. *SarnStat* 838, 99, 365, 394, 403 (8); *WitosłLut* A2, A2v; aza nie tak wolno pozwanemu się wpisać. jako i aktorowi, gdyż tego prawo pospolite nigdzie nie broni *ZapMaz II G* 97/89v, 97/90; *SkarKaz* 279a, 416b; *SkarKazSej* 703a, b. Cf *Szeregi*.

bronić komu, czemu (200): *ListRzeż* w. 44; Lekarzowi mytá broniłá/ Mieniac iżby zdrowá nie byłá *BierEz* I3v, O4; *HistJóz* B4v; małz bronić richło dziecięciu ípać po iedzeniu *FalZioł* V 43, 39; Przeklęty kto broni zapłaty robotnikowi albo vciąza nędznika *BielŻyw* 100, 98, 105; bronią im [kobietom] czítania píma głębokiego, chyba modlitw á paciorkow. *GlabGad* A2v; *ZapWar* 1536 nr 2492; *LibLeg* 6/79, 157 [2 r.], 157v, 7/33v, 69; Y obiecałś miłofierdzia fwego nie bronić Egiptowi y ziemi Bábilonskiey y inśsem národom *RejPs* 128v; *SeklWyzn* d2v; *RejJóz* H8; yedno fłowá Bożego nam nye bronićye/ yelli go íami nas vczyć nye chceće. *KromRozm I* B2, E3; *MurzHist* V2; *KromRozm III* H6v; *Diar* 34, 74; Nie broń dzyeciom náuki miernego karánia/ Wybáwiłz iego duńczę/ s pykielnego zdánia. *BielKom* C2v, F8; *GliczKsiąż* C8, Dv, H3; *LubPs* P; Pan Kryftus żadnemu ítanowi nie bronił małzeństwá áni pokármow *KrowObr* llv, llv, 126v, 184, 199v [2 r.], 207v (18); *RejWiz* 190v; *Leop Num* 22 *arg*, 3.*Esdr* 2/28, 31, 5/72, 1.*Mach* 13/49, *Mar* 9/37, 38; Poznań y inśze Miáftá niemogá nikomu w Íármárk bronić przedawác/ kupowác łokćmi/ wagámi *UstPraw* F3v, A3, B, F3, F3v, I; *BibRadz Gen* 23/6, *Num* 30/9, 13, 15, *Deut* 2 *arg*, 28/31; Gdy miał iechác do Bábilonu Alexánder/ bronił mu thego ieden wiefzczek dla złey przygody *BielKron* 126v; Amurat

Krol Turecki/ który był w Azyey/ gdy vsłyżał o oycowey śmierci/ iechał do Trácyey/ ále mu Cefarz Konftántynopolłki bronił páníftwá *BielKron* 241, 16v, 26, 53, 65v, 108 (29); *Coronae dicuntur etiam, Prominentiae ac veluti supercilia quaedam parietum arcendis stillicidiis inventa*, Dáfzek máły który defzczowi bróni ná dóm pádác. *Mącz* 66a; *Perimere reditum alicui*, Brónić komu wrócenia *Mącz* 103a; *Prot* C2; ogień biorąc fwą część według włafności fwyé czérwieni ią/ á tho fwym grzanim wyfufzáiąc/ czego by mu wodá przeciwnik iego nie broniłá/ fpałiłby ią. *SienLek* Vv, 124v, Vv [2 r.]; Ale niewiem czo to dziś zá wiek náftał/ iż ludzie opufzczáią to co vmieią/ á chytáią fie tego/ czego im przyrodzenie broni. *GórnDworz* N4v, M4, S7, Aa8, Bb8v, Kk2; *BielSat* C4; *HistLan* B; *RejZwierc* 71; [Rzymianie] nieprzyacielowi przeprawy bronili. *BielSpr* 7, 32v; *WujJud* 198, 212v [2 r.]; *BudBib* Num 30/5[6]; *Strum* H4v; *BiałKaz* Mv; Puścicie dziatki przyść ku mnie/ á nie brońcie [*nolite vetare*] im. *BudNT Luc* 18/16, *Act* 24/23; *StryjWjaz* B4; *CzechRozm* 77, 78v, 242v; Łacki. TEMu męftwo przyftoi/ ále ftáre látá/ Bronią mu go *PaprPan* K2, E3; Tácy to fą Kupcy/ iákie Chryzoftom święty z Kościoła Bożego każe wyrzucác: ktorým Cefárłkie Práwá Rycerłkiego ftanu bronią *ModrzBaz* 34v, 11, 20v, 96v; *SkarJedn* 254, 263; Iálmuzny rad iákie mógl czynił/ zwłafzczá zakonnikom: á rodzicy tego mu niebronili *SkarŻyw* 308, 14, 318, 325, 336, 445 (10); *ZapKościar* 9, 22v, 82v; *StryjKron* 572, 602, 767; *CzechEp* 235; *NiemObr* 20, 145; *WerGość* 248; *BielRozm* 22; *KmitaPsal* A3; Mátiafz do Prus godzi/ lecz mu drógi bronią *KochProp* 11; *PaprUp* E; *ActReg* 118; *GostGosp* 34; wiátr przeciwny okrętóm odciągnienia bronił *GórnTroas* 6, 19, 32, 39, 51; *GrabowSet* I4, X3v; *LatHar* 326; Y rołkazał Rotmíłtrzowi ftrzedz go [*Pawła*]/ á iżby miał folgę; y áby nie bronił żadnemu z powinowátych ie^o fłużyć mu. *WujNT Act* 24/23, s. 80 [2 r.], 1.*Thess* 2/16, Yyyyy2; kto chce wbród iechác, nie ma mu bydz broniono. *SarnStat* 68; Ani ma przerzeczony A. y iego potomkowie przerzeczónemu C. y iego potomkom w przerzeczóné dobrá zaftáwnné wwiązania bronić *SarnStat* 1254, 214, 246, 403, 437 [2 r.], 497 (13); *WitośLut* A2; *ZapMaz II G* 97/89v, 90; nie broń brátu twemu tego co y dla niego tobie Bog dał *SkarKaz* 279a, 416b; *CiekPotr* 26, 28, 37; *SkarKazSej* 703a. Cf »przeszkadzac i bronić«, »nie zezwalać i bronić«.

bronić czemu [= *przed czym*] (1): Gdy fye włofy sieká/ zowá to włofnym mołem: á chcefzli temu bronić/ náwierc gorczyce z miodem/ á tym włofy pomázuy. *SienLek* 48.

bronić czym (13): [*młodzieniec*] pirwey vřáganijm/ poty^m łaianim/ aż na konietz síłá a gwałte^m powftáł przeciw P. Przigodzie ij nám wřzytkim. Ktorego vporu (iako fie godziło) pirweyiefmy miernymi fłowy bronili/ ale ty mało pomagáły *ForCnR* E; *ZapWar* 1536 nr 2492; powod ma wieć vřząd kędy wie wedle fumnienia iego/ Czego mu pozwány żadnymi znáki áni líftownymi bronić niemoże. *UstPraw* I, F3; *BielKron* 246; Wierz mi iż nie tho koniec złemu fpráwi/ Ktho niecnót broni piřánemi práwy. *RejZwierc* 225v; *WujJud* 75v; *WujJudConf* 212; *BiałKaz* Mv; Kiedyc by ty rzeczy/ ktore fie nam zdádzą być przyrodzone/ dobre były: tedyćby ich nam Bog niezákázował. Ale iż złe fą/ á iemu przeciwné: tedy nas od nich odwodzi/ y fłowem fwym onych nam broni. *CzechRozm* 242v; *ZapKościar* [49²]; *GórnTroas* 51; *SkarKaz* 703b.

cum inf (42): *FalZioł* V 43; *LibLeg* 6/79, 157 [2 r.]; Iako Lacedemonowie broniąc przyiac Alexandrá gotowáli fie ku bitwie. *HistAl* D7v; *Diar* 34; *BielKom* F8; *GliczKsiąż* H3; Biřkup Moráwłki/ profił Papiežá/ áby fłowáńłkim ięzykiem niebronil fpiewác álbo tzytác przed ludzmi Mířzey tákowey.

KrowObr 198v, 184; *RejWiz* 190v; *Leop* 3.*Esdr* 2/28, 5/72, 1.*Mach* 13/49, 1.*Cor* 14/39; *UstPraw* F3, F3v [2 r.]; *OrzRozm* K2; Tho piłanie [papieża] potym Luter wyłożył ná Niemiecky ięzyk głozuiąc fzeroko/ iż sam Papież wyznawa złości Rzymfkie/ á wždy broni o nich powyádác *BielKron* 199, 53, 108, 226, 251v, 346v, 381; *Mącz* 66a; *GórnDworz* S7; *BiałKaz* Fv; *BudNT Act* 24/23; Zakon nie bronił poyźrzeć ná cudzą żonę/ y z nią ná fercu cudzołóstwo popełnić: A Ewánielia tego zgoła broni. *CzechRozm* 96; *ModrzBaz* 96v; *StryjKron* 767; *CzechEp* 235; *NiemObr* 145; *WerGość* 248; *GórnTroas* 32; *GrabowSet* I4; *WujNT Act* 24/23; *SarnStat* 437, 1279; *CiekPotr* 26.

Ze zdaniem dopełnieniowym [aby (6), by (4), żeby (1)] (11): *FalZioł* V 39; *GliczKsiąż* C8; A gdy ciągnął krol Egipfki do Kárchamis/ Iozyafz krol záftąpił mu z woyskiem/ broniąc by nie fzedł przez zyemię Iudá. *BielKron* 91; Ale miáfto wyplewienia/ iefzcze fie fámí frosłzłym kákołem rozfzyrzáią miedzy tym wiernym nafieniem Pána fwoiego. Owłzem broniąc áby fie nie mnożyła prawdá iego. *RejPos* 54v; *HistLan* F2v; *KochJez* A4v; *GrabowSet* C3; *WujNT* 1.*Thess* 2/16; *SarnStat* 289, 947, 1235.

Zwroty: »bronić przystępu« [szyk zmienny] (5): *BielKron* 249v; Nieznośna ieft niektorych Powiátowych vrzędnikow fwawola/ że frodze vbogie ludzi łupią/ á przyftępu iym do Krolá bronią *ModrzBaz* 20v; Rzymiánie mieyfce fkąd fie fpodziewáli nieprzyacioł do Rzimu napirwey przisć/ ofádzili/ broniąc przyftępu ktore nie dáleko Rzeki Tyberis było *Phil* C; Bronić przyftępu rácz káżdey godziny/ Grzechom/ y wfzelkies do gniewu przyczyny. *GrabowSet* X3v; *SkarKaz* 416b.

»bronić uszu, ucha« [szyk zmienny] = nie słuchać (2): Nápominał [biskup króla]/ by ftrzegł praw y fprawiedliwosci/ Pochlebcom vchá bronił/ á żył w pobożności. *StryjWjaz* B4; *WitosłLut* A2v.

Szeregi: »bronić a (i) nie dopuszczac, nie dopuścić« (2): yedno thilko thego bronycz a nyedopvczczacz abi fzye wpanifthwach chowacz [szkodnicy] myely. *LibLeg* 11/170; *KrowObr* 198v.

»bronić i hamować [czego]« (2): Vrząd Starosci y mieyski [...] powinien takie^{go} gwałtu bronic y hamowac *ActReg* 17; *SarnStat* 390.

»przeszkadzac i bronić [komu czego]«: Intromisiesy nie ma żaden fwoi ani obcy przefzkadzac i bronić, Panu bieniafzowi pod winą wyzei omienioną. *ZapKości* 14.

»nie bronić ani zabraniać; nie zbraniać ani bronić [czego]« (1 : 1): áby ieden [człowiek] drugiego ná dobre zápomagał/ prace nie litował/ pilnosći á chuci aby nie zbraniał/ áni bronił *GliczKsiąż* A2v; *BielKron* 79v.

»bronić i (albo) zakaz(ow)ac; zakazowac, bronić« (3 : 1): *KrowObr* 222v, 235; w iednę liczbę náuk y ártykułow fzátáńfkich poczytamy one náuki/ ktoremi bronią y zákázuią małżeńftwá S. *WujJudConf* 212; Prohibeo – Zakazuię, bronię. *Calep* 857a.

»nie bronić ani zapowiedac [czego]«: á nie może tákich dróg bronić áni zápowiedac. *SarnStat* 1164.

»nie zezwalac i bronić [komu czego]«: pars Aetorea nie zezwaliala i bronila przysięgi Oicu s fynem *ZapKości* 8.

a. Nie dopuszczac, zapobiegac (w odniesieniu do środków leczniczych) (26) :

bronić czego (7): Thez fol z oliwą broni krwie z działł fączyc fie *FalZioł* III 39a, *4v, I 23b, 111d, 134b, III 39a; *SienLek* 98.

bronić komu, czemu (16): ziele łamo [*clinopodium*] w wodzie albo w winie wwarzone á dane ku piczciu/ broni iadu rozlewać fie po ciełe/ ale gi trawi. *FalZioł* I 107b; Woda albo vkrop w którym by było warzono liście wierzbowe broni poczęcia paniam. *FalZioł* I 134b, I 41a, 47c, 116c, III 27d, V 64 (14); *SienLek* 59v, 98.

bronić czemu [= przed czym] (2): Też czini [*aloes*] wonią przyjemną wft y gnijeniu broni *FalZioł* III 3a; *SienLek* T.

cum inf (18): gdy po obiedzie pieczone grufzkhi gije/ [...] broni dymom z żołądka do głowy wftępować *FalZioł* III 24a, I 23b, 41a, 47c, 111d, III 27d (16); ná ránę do tąd przykłáday ty rzeczy/ ktore iad wyciągáią/ á goić fy niedopnńzcą/ iáko iest czosnek/ cebulá/ [...] tho wftytko co kolwiek przyłóżyfz/ iad wyciągnie á zgoić fy broni *SienLek* 151v, 59v.

Ze zdaniem dopełnieniowym [aby (2), iżby (1)] (3): Burzthyn ktho gi pić będzie/ tedy broni iżby wilkołci zbytnie do żołądka nie fzyły *FalZioł* IV 55a, IV 48c, 54a.

Synonimy: **1.** *chować, przestrzegać, ratować, strzec, szczyścić, wybawiać, zachowywać, zastawić się, zastępować*; **b.** *oczyścić, omawiać, podpierać, pokrywać, szczyścić, zastawiać się*; **c.** *ochraniać, zasłaniać*; **2.** *nie dopuszczać, hamować, powściągać, przeszkadzać, zakazować, nie zezwalać*.

Formacje pochodne: *obronić, ubronić, wzbronić, zabronić, zbronić; obraniać, obroniać, odbraniać, wzbraniać, zabraniać, zbraniać*.

Cf **BRONIĄCY, BRONIENIE, BRONION**

AK, WG